

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o zapłatę na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 3 grudnia 2013 r.

- 1. Czy termin przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego wynikającego z umowy o warunkach odpłatności za studia, o której stanowi art. 160 ust. 3 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku o szkolnictwie wyższym (Dz.U. t.j. 2012, poz. 572 ze zm.), określa art. 118 k.c. czy art. 751 pkt 2 k.c. w zw. z art. 750 k.c.?**
- 2. Czy roszczenie uczelni o zapłatę czesnego jest roszczeniem związanym z prowadzeniem działalności gospodarczej w rozumieniu art. 118 k.c.?**

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 3 grudnia 2013 roku oddalił powództwo K. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. przeciwko T. Ł. o zapłatę czesnego w kwocie 2014,64 zł z tytułu kształcenia na studiach wyższych w Akademii H. w Ł. Rozstrzygnięcie to zostało oparte na następujących ustaleniach.

6 marca 2006 roku T. Ł. zawarł z Wyższą Szkołą H. w Ł. umowę o świadczenie usług edukacyjnych, w której zobowiązał się do zapłaty czesnego w kwocie 2700 zł za rok akademicki w ratach miesięcznych po 225 zł każda. Decyzją dziekana tej uczelni z dnia 30 września 2006 roku został skreślony z listy studentów pierwszego semestru Wydziału Informatyki Zarządzania i Transportu z powodu zaległości finansowych oraz niezyskania liczby punktów wymaganych do rejestracji warunkowej na kolejny rok. Umową cesji z dnia 26 kwietnia 2012 roku K. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. nabyła od Wyższej Szkoły H. w Ł. wierzytelność w stosunku do T. Ł. z tytułu czesnego w kwocie 1125 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że przepisy ustawy z dnia

27 lipca 2005 roku prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz.U. z 2012 r., poz. 572 ze zm., dalej jako p.s.w.) regulują tylko niektóre aspekty umowy o świadczenie usług edukacyjnych jak np. odpłatność za studia, lecz nie odnoszą się w ogóle do terminu przedawnienia roszczeń, których źródłem jest ta umowa. W takiej sytuacji odpowiednie zastosowanie mają przepisy o umowie zlecenia w związku z odesłaniem w art. 750 k.c., według którego do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu. W konsekwencji termin przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego zgodnie z art. 751 pkt 2 k.c. wynosi 2 lata. Uznając zatem roszczenie dochodzone przez powoda za przedawnione, Sąd Rejonowy oddalił powództwo.

W apelacji od tego wyroku powód zarzucił naruszenie art. 750 k.c. przez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że umowa o świadczenie usług edukacyjnych stanowi umowę nienazwaną, co implikuje konieczność stosowania przepisów o zleceniu, podczas gdy w ramach reżimu szkolnictwa wyższego wykształcił się nowy typ umowy nazwanej pomiędzy uczelnią wyższą a studentem. Ponadto zarzucił obrazę art. 751 pkt 2 k.c. poprzez zakwalifikowanie roszczeń powoda jako roszczeń z tytułu nauki w rozumieniu tego przepisu, a nie roszczeń z tytułu kształcenia, co doprowadziło do złamania zasady zakazu rozszerzającej wykładni wyjątków, a taki charakter ma dwuletni termin przedawnienia przewidziany w art. 751 pkt 2 k.c. w stosunku do ogólnych terminów przedawnienia z art. 118 k.c. W ocenie skarżącego roszczenie o zapłatę czesnego przedawnia się po upływie lat 10 zgodnie z art. 118 k.c. W konsekwencji wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie dochodzonego roszczenia wraz z odsetkami ustawowymi i kosztami procesu.

Rozpoznając apelację strony powodowej Sąd Okręgowy w W. powziął poważne wątpliwości dotyczące terminu przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego, którym dał wyraz w pytaniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy, ponieważ sformułowane w apelacji zarzuty dotyczą naruszenia prawa materialnego przez zastosowanie niewłaściwego przepisu do oceny terminu przedawnienia roszczenia dochodzonego przez powoda. Ponadto sformułowane w sentencji postanowienia z dnia 9 maja 2014 roku zagadnienie prawne ma znaczenie dla rozwoju prawa i znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy, a istnieją rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie.

Źródłem rozbieżności w orzecznictwie jest kwalifikacja prawna umowy o warunkach odpłatności za studia jako umowy nazwanej uregulowanej w ustawie p.s.w. bądź umowy nienazwanej, do której należy stosować odpowiednio przepisy o umowie zlecenia (art. 750 k.c.). W sprawach V Ca 4052/13, V Ca 3000/13, V Ca 2864/13 Sąd Okręgowy w W. zajął stanowisko, według którego na podstawie przepisów ustawy p.s.w. nie jest możliwa rekonstrukcja istotnych praw i obowiązków stron tej umowy. Ustawa ta nie precyzuje *essentialia negotii* umowy łączącej studenta i uczelnię wyższą, wprowadzając jedynie w art. 160 ust. 4 obowiązek zachowania formy pisemnej i określenia w umowie warunków odpłatności za studia. Innych kwestii, w tym także terminu przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego, nie regulują również przepisy dotyczące regulaminu studiów, a w szczególności art. 162 p.s.w. oraz rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 lipca 2011 roku w sprawie warunków, jakim muszą odpowiadać postanowienia regulaminu studiów (Dz.U. Nr 160, poz. 958). W konsekwencji Sąd Okręgowy w W. w wymienionych sprawach przyjął, że skoro umowa o świadczenie usług edukacyjnych nie jest uregulowana wyczerpująco w ustawie p.s.w., to uzasadnione jest odpowiednie stosowanie przepisów o umowie zlecenia (art. 750 k.c.), a termin przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego określa wówczas art. 751 pkt 2 k.c.

Odmienny pogląd, legł u podstaw rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 12 lutego 2014 roku w sprawie II Ca 1392/13 (<http://orzeczenia.ms.gov.pl/>). Sąd ten przyjął, że umowa będąca źródłem roszczeń powoda nie jest umową o naukę w rozumieniu art. 751 pkt 2 k.c., lecz umową o warunkach odpłatności za studia. Jest ona uregulowana w przepisie art. 160 ust. 3 ustawy p.s.w. i stanowi typ umowy nazwanej, co oznacza, iż nie ma do niej zastosowania art. 750 i nast. k.c. Ustawa o szkolnictwie wyższym normując dany rodzaj stosunku prawnego nie przewiduje przy tym szczególnego terminu przedawnienia poszczególnych, czy wszystkich roszczeń wywodzących się z tego stosunku prawnego. Skoro brak jest przepisu szczególnego, regulującego termin przedawnienia roszczenia wynikającego z umowy o warunkach odpłatności za studia, to znajduje zastosowanie 10 - letni termin przedawnienia przewidziany w art. 118 k.c. Takie stanowisko przyjęły również: Sąd Okręgowy w Świdnicy w wyroku z dnia 21 stycznia 2014 roku w sprawie II Ca 930/13 (<http://orzeczenia.ms.gov.pl/>) oraz Sąd Okręgowy w Kielcach w wyroku z dnia 28 czerwca 2013 roku w sprawie II Ca 558/13 (<http://orzeczenia.ms.gov.pl/>).

W ocenie Sądu Okręgowego w W. za przyjęciem zarówno pierwszego jak i drugiego z przedstawionych poglądów przemawiają istotne argumenty natury dogmatycznej. Odnosząc się do koncepcji odpowiedniego stosowania do umowy o warunkach odpłatności za studia przepisów o umowie zlecenia należy podkreślić, że zagadnienie rodzaju umów, do których odesłanie zawarte w art. 750 k.c. znajduje zastosowanie, należy do spornych w doktrynie i orzecznictwie. Za dominujące należy uznać stanowisko, że przepis ten nie dotyczy umów o świadczenie usług, które reguluje kodeks cywilny bądź inne akty prawne czyli umów nazwanych (tak też Sąd Najwyższy w odniesieniu do umowy o pośrednictwo w obrocie nieruchomościami w wyroku z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 270/04, LEX nr 339711; oraz w uchwale z dnia 7 maja 2009 roku III CZP 20/09, OSNC 2010, nr 1, poz. 12 w odniesieniu do umowy o świadczenie usług telekomunikacyjnych oraz W. Czachórski, *Zobowiązania*, 1999, s. 433; K. Kołakowski [w:] *Komentarz do Kodeksu Cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. 2, wyd. 9, s. 2009, s. 515; A. Szpunar [w:] *System prawa cywilnego. Prawo zobowiązań. Część szczegółowa*. pod red. S. Grzybowskiego t. III, cz. 2, s. 405). Ten pogląd przemawiałby za trafnością koncepcji odrzucającej odpowiednie stosowanie do umowy o odpłatności za studia przepisów o umowie zlecenia, skoro fragmentarycznie jest ona uregulowana w przepisach ustawy p.s.w. Dodatkowym argumentem wspierającym to zapatrywanie jest powszechnie aprobowany w doktrynie i orzecznictwie nakaz restryktywnej wykładni przepisów regulujących przedawnienie wyrażający się w zakazie rozszerzającej wykładni wyjątków oraz w zakazie analogii. Z zakazów tych wynika, że jeżeli ustawa nie przewiduje terminu szczególnego dla określonego roszczenia, stosuje się ogólne terminy przedawnienia. Niedopuszczalność analogii, jeśli chodzi o przedawnienie, wynika natomiast stąd, że w tym przypadku nigdy nie mamy do czynienia z luką w prawie, ponieważ istnieją rozwiązania generalne (tak też T. Pałdyna, *Przedawnienie w polskim prawie cywilnym*, wyd. 1 s. 101-103 i powoływana tam literatura).

Prezentowany w orzecznictwie sądów powszechnych pogląd o stosowaniu art. 751 pkt 2 kc. do oceny przedawnienia roszczenia o zapłatę chesnego znajduje uzasadnienie w poglądach prezentowanych przez niektórych przedstawicieli doktryny co do zakresu stosowania art. 750 k.c. Zajmują oni stanowisko, że dopuszczalne jest stosowanie w drodze analogii przepisów o zleceniu do umów nazwanych o świadczenie usług w zakresie nieuregulowanym przepisami o danej umowie nazwanej (tak też K. Kopaczyńska-Pieczniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*. pod red. A. Kidyby, T.III Zobowiązania. Część szczególna; komentarz do art. 750 k.c. Lex/el. 2010 oraz S.

Grzybowski, *O przepisach kodeksu cywilnego dotyczących zlecenia*, „Nowe Prawo” 1967, nr 10, s. 1281, J. Szczęsny [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 2* pod red. J. Ignatowicza, Warszawa 1972 s. 1553 oraz Sąd Apelacyjny Katowicach w wyroku z dnia 20 listopada 2008, I ACa 595/08, OSA w Katowicach 2009, Nr 1, poz.1). Na uwagę zasługuje też koncepcja tzw. umów mieszanych, które wprawdzie, nie są uregulowane kompleksowo w kodeksie cywilnym lub innych aktach prawnych, lecz zawierają elementy umów nazwanych. Słusznie postawiono pytanie czy w każdym przypadku należy stosować do tych umów przepisy o umowie zlecenia czy bardziej właściwe byłoby stosowanie przepisów regulujących najbardziej zbliżony typ umowy nazwanej (tak też M. Sośniak, *Umowy o świadczenie usług z art. 750 kodeksu cywilnego*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 5, s. 73). W przypadku umów mieszanych, przepis art. 750 k.c. znajduje zastosowanie w zakresie, w jakim umowa dotyczy świadczenia usług, nieuregulowanych innymi przepisami, albo do których nie znajdują zastosowania w drodze analogii przepisy odnoszące się do którejkolwiek umowy nazwanej, mającej za przedmiot świadczenie usług. Dotyczy to zarówno umów, których przedmiotem jest zobowiązanie do świadczenia usług, obejmujących dokonywanie czynności faktycznych i prawnych (por. M. Nesterowicz [w:] *Kodeks cywilny z komentarzem*. pod red. J. Winiarza, Warszawa 1989, t. II, s. 692 oraz L. Ogiegło [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, Warszawa 2003, t. II, s. 378), jak i umów łączących elementy umowy o świadczenie usług z elementami umowy o dzieło. Przyjęcie koncepcji, że umowa o świadczenie usług edukacyjnych stanowi typ umowy mieszanej z elementami umowy zlecenia, uzasadniałoby objęcie jej hipotezą art. 750 k.c., a wówczas termin przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego wskazywałby art. 751 pkt 2 k.c.

Gdyby słuszna okazała się pierwsza z analizowanych koncepcji, prowadząca do oceny przedawnienia roszczenia o zapłatę czesnego na podstawie art. 118 k.c., pozostaje jeszcze udzielenie odpowiedzi na pytanie o charakter działalności uczelni wyższej, a w szczególności czy prowadzi ona działalność gospodarczą.

Według art. 106 ustawy p.s.w. prowadzenie przez uczelnię działalności dydaktycznej, naukowej, badawczej, doświadczalnej, artystycznej, sportowej, rehabilitacyjnej lub diagnostycznej nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2010 r., Nr 220, poz. 1447). Taka regulacja nie przekreśla jednak całkowicie sensu rozważań, czy roszczenie o zapłatę czesnego jest związane z prowadzeniem

działalności gospodarczej. Przepisy kodeksu cywilnego nie zawierają bowiem legalnej definicji pojęcia działalności gospodarczej, a w doktrynie wyrażane są wątpliwości, czy na czy na gruncie prawa prywatnego można odwołać się do definicji działalności gospodarczej zawartej w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Wskazuje się natomiast na potrzebę stworzenia autonomicznej definicji działalności gospodarczej (tak też K. Osajda/P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz.* pod red. K. Osajdy; komentarz do art. 118 k.c., Legalis 2013). W piśmiennictwie przyjmuje się, że związek roszczenia z działalnością gospodarczą nie wymaga, aby wierzyciel miał status przedsiębiorcy. Konieczne jest natomiast, by działalność ta miała stały, zawodowy charakter, by była podporządkowana regułom opłacalności i zysku lub zasadzie racjonalności gospodarowania, co oznacza założenie efektywności bądź wydajności, by była prowadzona na własny rachunek oraz by polegała na uczestnictwie w obrocie gospodarczym (por. M. Pyziak-Szafnicka [w:] *Kodeks Cywilny. Część ogólna. Komentarz.* pod red. M. Pyziak-Szafnickiej; komentarz do art. 118 k.c., Lex/el. 2009 oraz Sąd Najwyższy w uchwale 7 sędziów z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 40/91, OSNC 1992, nr 2, poz. 17 i w wyroku z dnia 17 grudnia 2003 r., IV CK 288/02, OSNC 2005, nr 1, poz. 15). Przy takim rozumieniu pojęcia działalności gospodarczej, wydaje się, że działalność prowadzona przez uczelnie wyższe na zasadach odpłatności za studia i usługi edukacyjnej- nawet jeśli nie jest podporządkowana regułom opłacalności i zysku, a raczej z pewnością zasadzie racjonalności gospodarowania- ma charakter gospodarczy.

Reasumując należy stwierdzić, że rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz poważne wątpliwości w kwestii zakresu stosowania art. 750 k.c. przemawiają za skorzystaniem z instytucji pytania prawnego skierowanego do Sądu Najwyższego. Jego rozstrzygnięcie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy zawisłej przez Sądem Okręgowym w W., a ponadto przyczyni się do rozwoju prawa i ujednoczenia orzecznictwa sądów powszechnych.

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji.